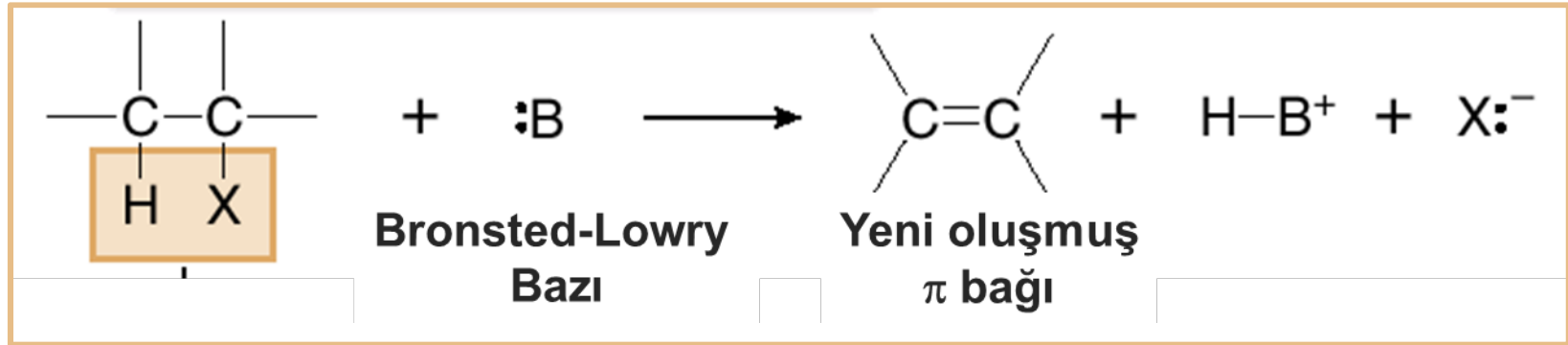

Alkil Halojenürler ve Eliminasyon Tepkimeleri

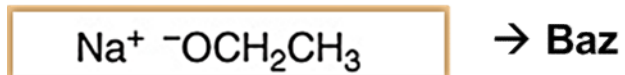
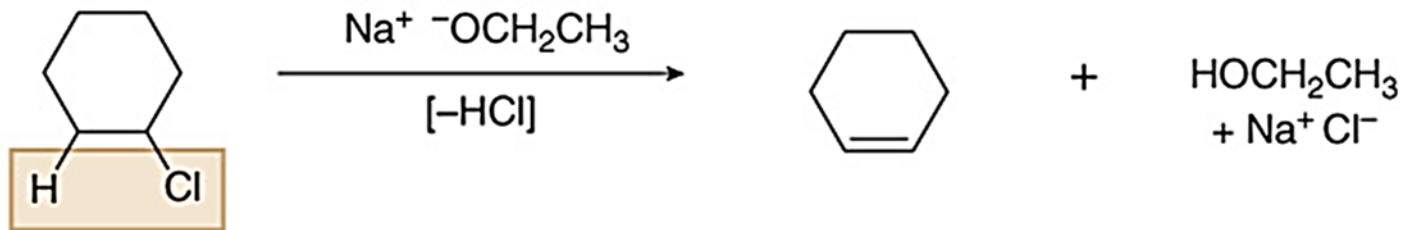
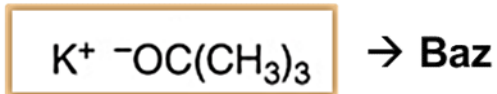
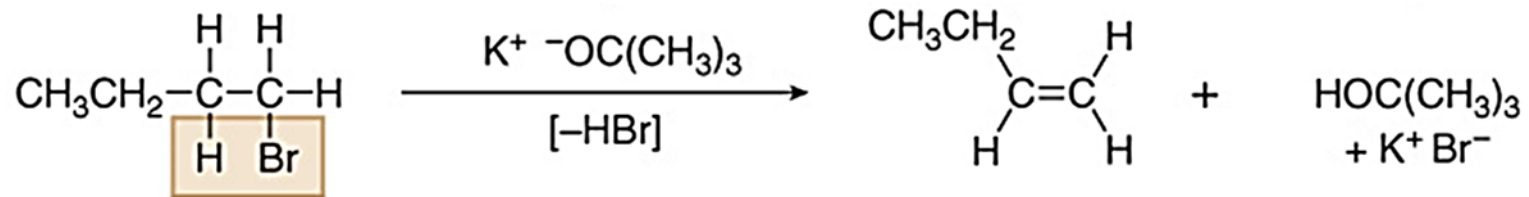
Genel Özellikler

2 adet sigma (σ) bağı kırılır
X ve Y kaybedilir

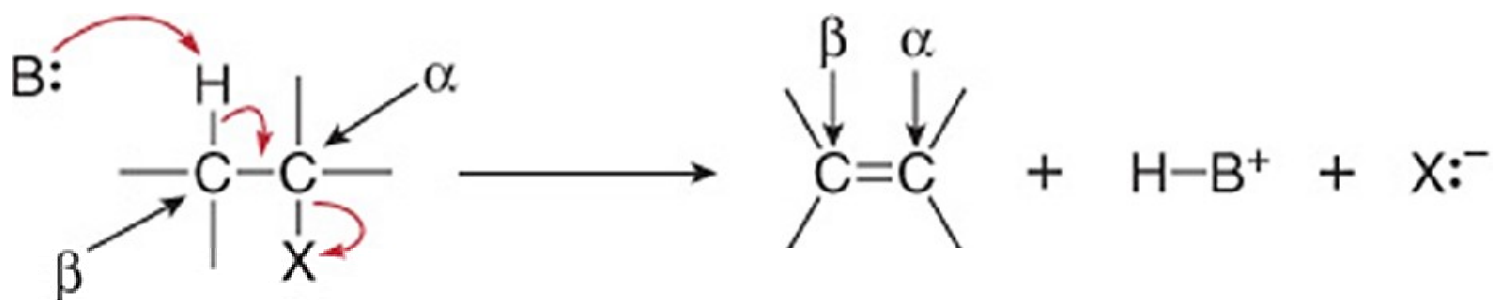
- Baz varlığında organik bileşikten HX (asithalojenür) çıkışı olur ve ALKEN yapısı elde edilir.

14

- HX (asithalojenür) çıkışına dehidrohalojenasyon denir ve β Eliminasyon örneğidir.

- **Dehidrohalojenasyon:**

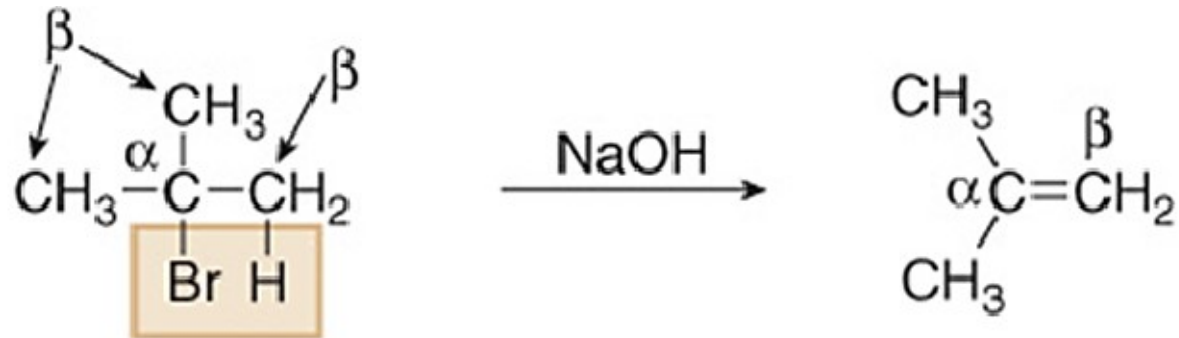
- Yaygın olarak Eliminasyon tepkimelerinde kullanılan bazlar negatif yüklü (anyon) oksijenli bileşiklerdir. Örneğin: Hidroksil (HO⁻), Alkil oksitler (RO⁻; alkoksitler olarak bilinir)

K⁺ HO⁻ : Potasyum hidroksit

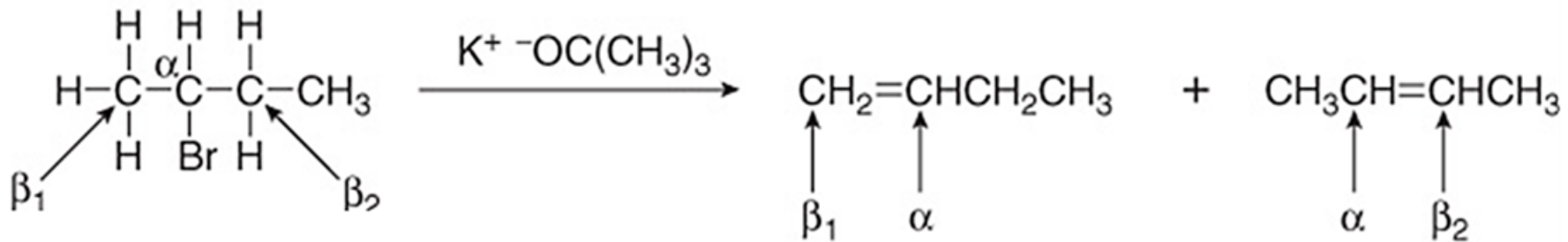
K⁺ OCH₃ : Potasyum Metoksit

K⁺ OCH₂CH₃ : Potasyum etoksit

Üç tane benzer Hidrojen (β hidrojen) varsa tek bir alken ürünü oluşur.
Çünkü herhangi birini uzaklaştırmakla sonuçta aynı bileşik yapısı elde edilir.

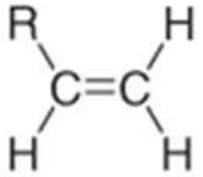

Eğer iki farklı Hidrojen (β hidrojen) varsa iki alken ürünü oluşur.
Çünkü her birini uzaklaştırmakla Farklı bileşik yapısı elde edilir.

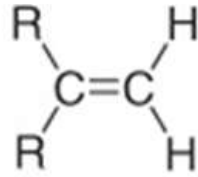

Alkenler: Eliminasyon sonucu elde edilirler

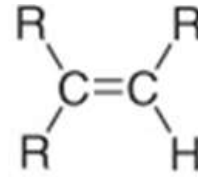
- Alkenler çift bağı karbonlarına bağlanmış karbon atomlarına göre sınıflandırılırlar.

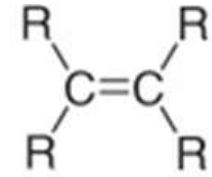
Monosübstituentli

Disübstituentli

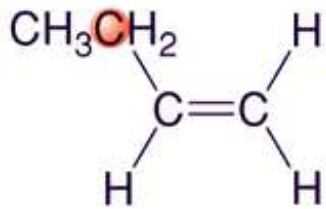

Trisübstituentli

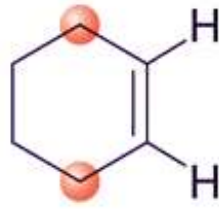

Tetrasübstituentli

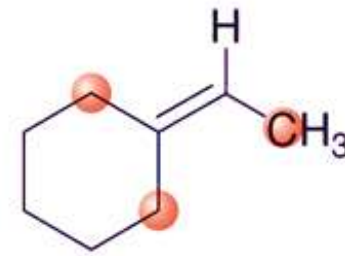
- Monosübstituentli, tek R grubu içerir,
- Disübstituentli, iki R grubu içerir,
- Trisübstituentli, üç R grubu içerir,
- Tetrasübstituentli, dört R grubu içerir

Monosübstituentli

Disübstituentli

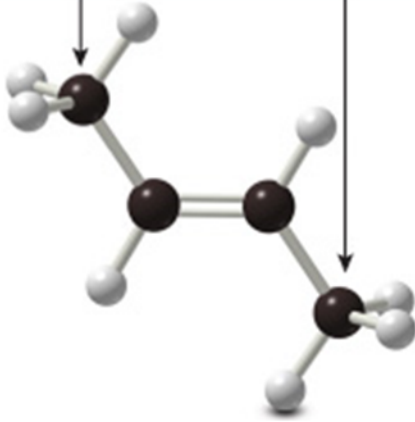

Trisübstituentli

 : Çift Bağ Karbonlarına bağlanmış Karbon süstitent gruplar

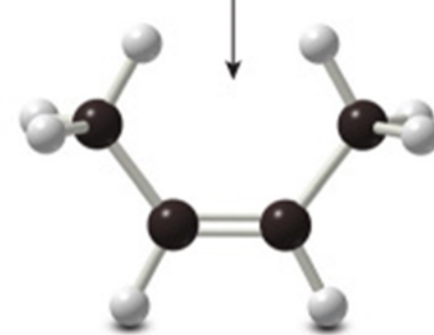
- Cis ve trans izomerlik kıyaslandığında, trans alkenler daima cis-alkenlerden daha karardır.
- Sterik etki cis izomerlerde kararlılığı azaltır (aynı yöndeki gruplar birbirini iter).

Farklı yöndeki gruplar

Çok kararlı

Aynı yöndeki gruplar

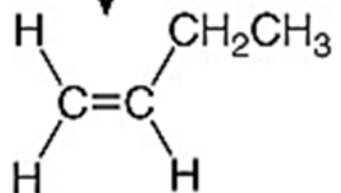
Az kararlı

- Alkenlerin kararlılığı çift bağ karbonlarına bağlı R gruplarının sayısı arttıkça artar:

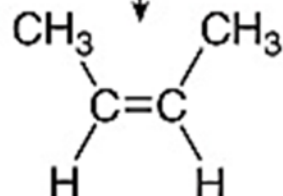
- Her R grubu çift bağ karbonuna elektron sağlayıcı görevi yaptığından çift bağ karbonlarına bağlı R grubu sayısı arttıkça çift bağa elektron sağlanması böylece bağın kararlılığı artar.
- R grubunda sp³ karbonlarının olması önemlidir, sp³ karbonları sp² karbonlarından daha iyi elektron donörüdür. Tam tersi elektron alıcılıkta geçerlidir. sp² Karbonları daha iyi elektron yoğunluğunu tolere eder, yani iyi alıcıdırlar.
- Elektron verici gruplar çift bağın kararlılığını artırır.

monosüstitent

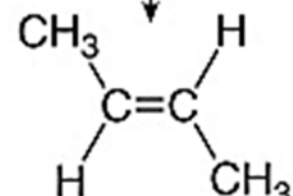

1- büten

Disüstitent

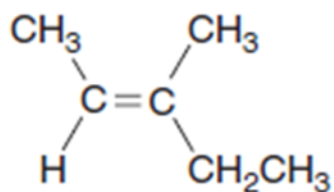
Cis-2- büten

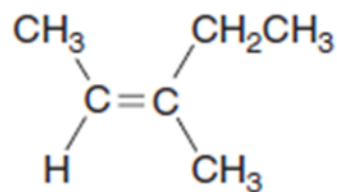
Trans-2-büten

Artan Kararlılık

cis

trans

3-metil-2-penten

Eliminasyon

- Eliminasyon tepkimesinde başlangıç bileşiğinden elementler «kaybedilir» ve bu yolla π bağı oluşur.

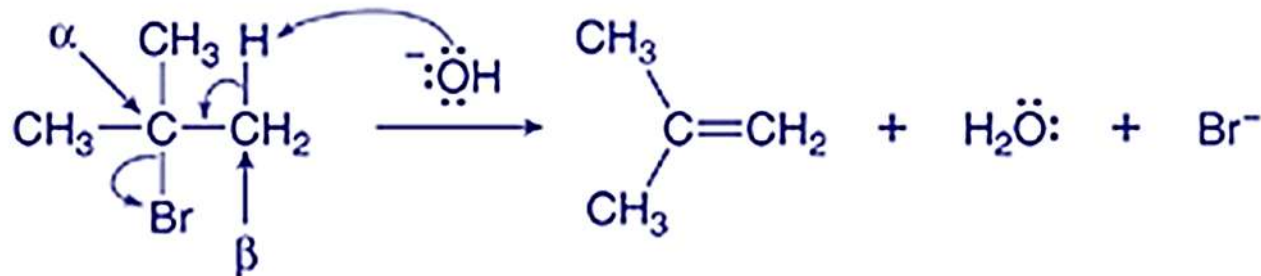

Eliminasyon Mekanizması

- İki türlü eliminasyon mekanizması vardır:
- E2 mekanizması—bimoleküler eliminasyon
- E1 mekanizması—unimoleküler eliminasyon
- E2 and E1 mekanizmaları bağ kırılma ve oluşum zamanlaması açısından farklılıklar gösterir ve bu açıdan S_N2 and S_N1 mekanizmalarına benzer.
- E2 and S_N2 tepkimeleri bazı ortak özelliklere sahiptir, aynı şekilde E1 and S_N1 tepkimeleri de ortak özellikler barındırır.

E2

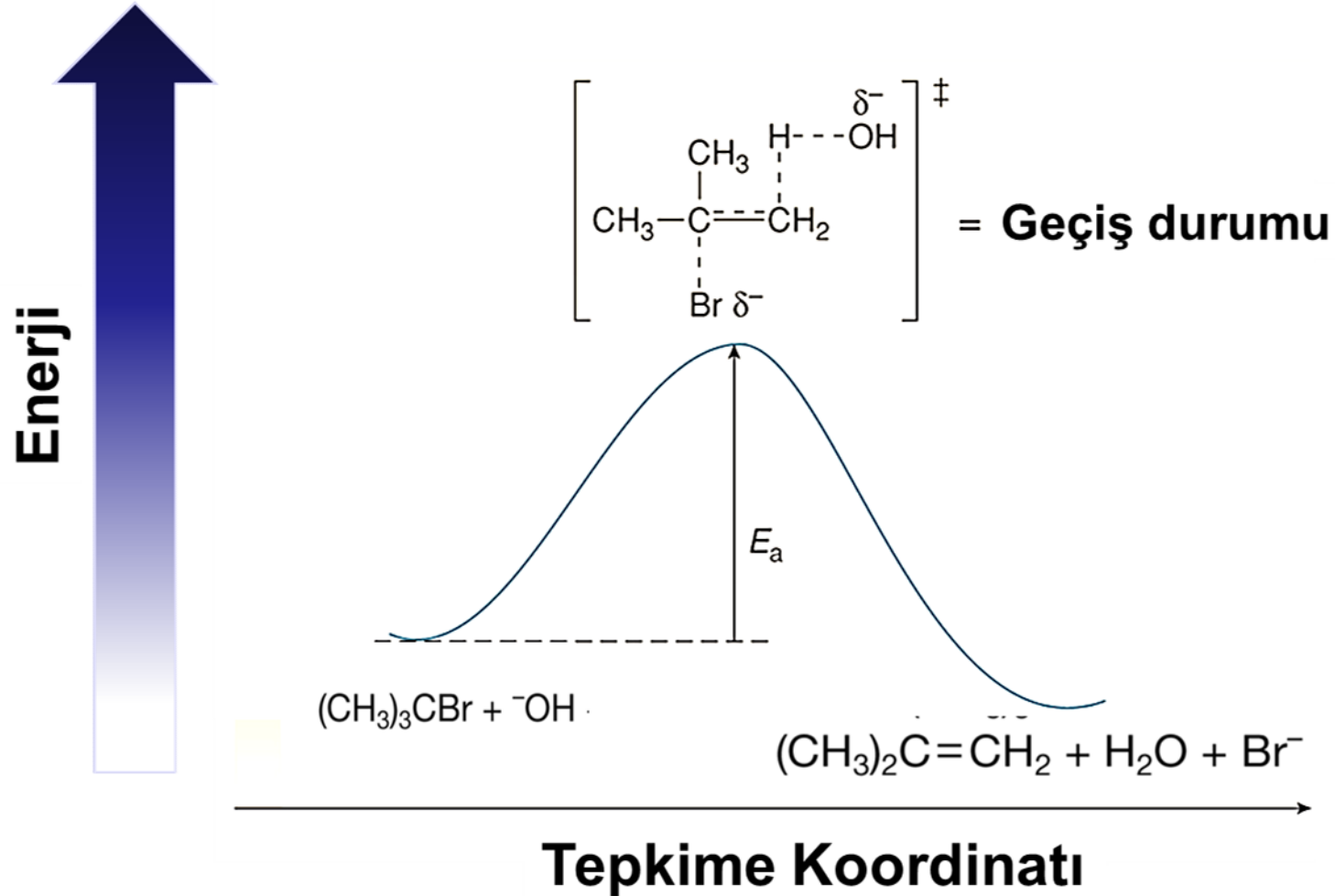
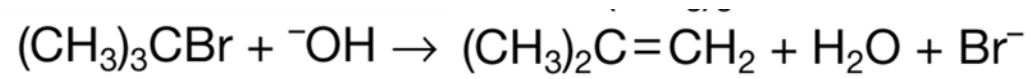
- Dehidrohalojenasyon'un gözlemlendiği en yaygın eliminasyon mekanizması E2 mekanizmasıdır. Tüm bağ kırılma ve oluşum aşamaları tek basamakta gerçekleştiğinden bu mekanizmaya bileşik mekanizma adı verilir.

- Tepkime hızına hem alkil halojenür hem de tepkimeye katılan Baz'ın konsantrasyonu etki eder:

$$\text{Hız} = k[\text{R-X}][\text{Baz}]$$

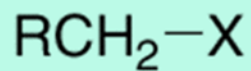
E2 tepkimesinin Enerji açısından incelenmesi:

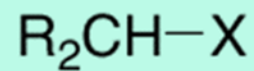
Reaksiyon Türü	Substrat yapısı	Nükleofil	Reaksiyon koşulları
S_N1	3°, benzilik, allilik, 2°	güçlü nükleofiller	düşük sıcaklık, polar çözücü
E_1	3°, benzilik, allilik, 2°	bazik karakterli zayıf nükleofiller	yüksek sıcaklık, polar çözücü
S_N2	Metil, 1°	sterik engelsiz kuvvetli nükleofiller	düşük sıcaklık, apolar çözücü
E_2	3°, 2°	bazik karakterli zayıf nükleofiller	yüksek sıcaklık apolar, aprotik çözücü

S_N2 ve $E2$ mekanizmalarının kıyası

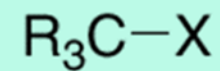
S_N2 tepkimesinin hızı artar
(Baskın Mekanizma)

1°

2°

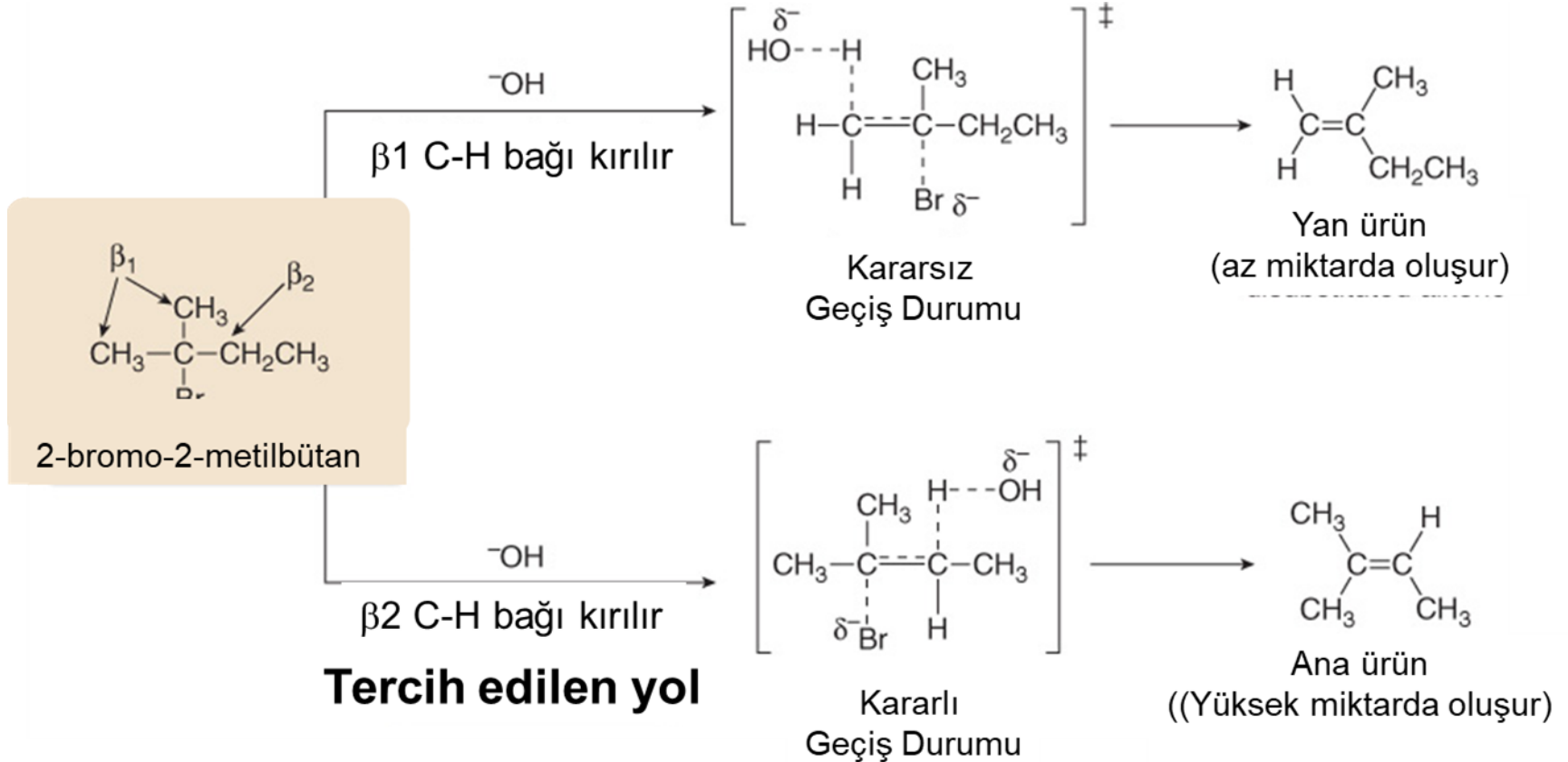
3°

$E2$ tepkimesinin hızı artar
(Baskın Mekanizma)

Zaitsev (Saytzeff) Kuralı

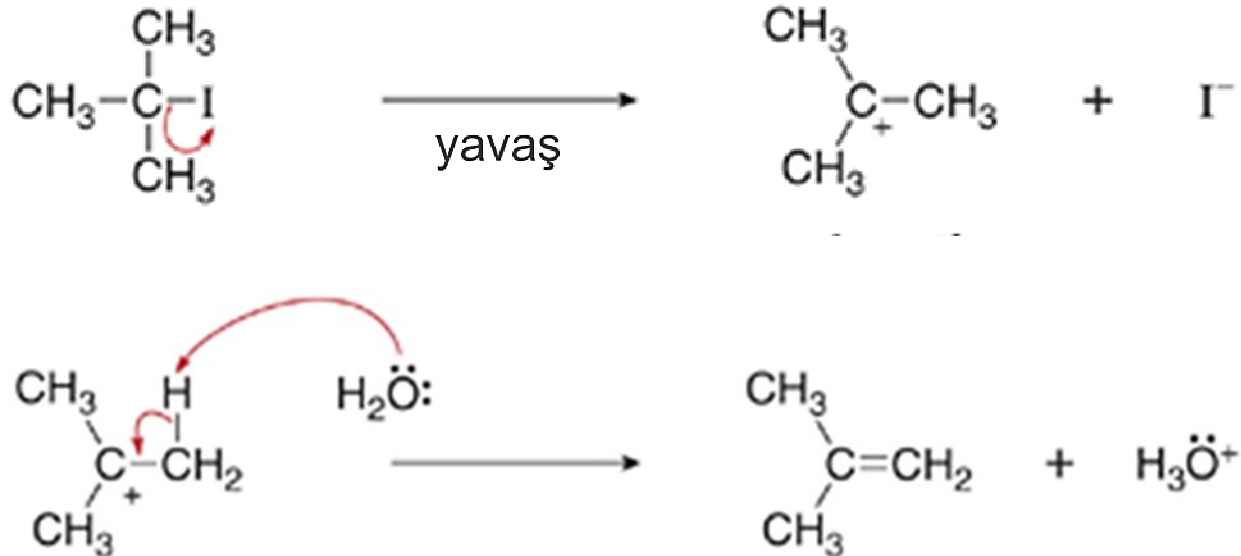
- Zaitsev kuralı: çift bağın etrafında (β Eliminasyon ürünü) en çok substitüent (R grubu) olan ürün baskın üründür (E2 Regioselektif tepkimedir, bölgesel tercih vardır).

Eliminasyon-E1

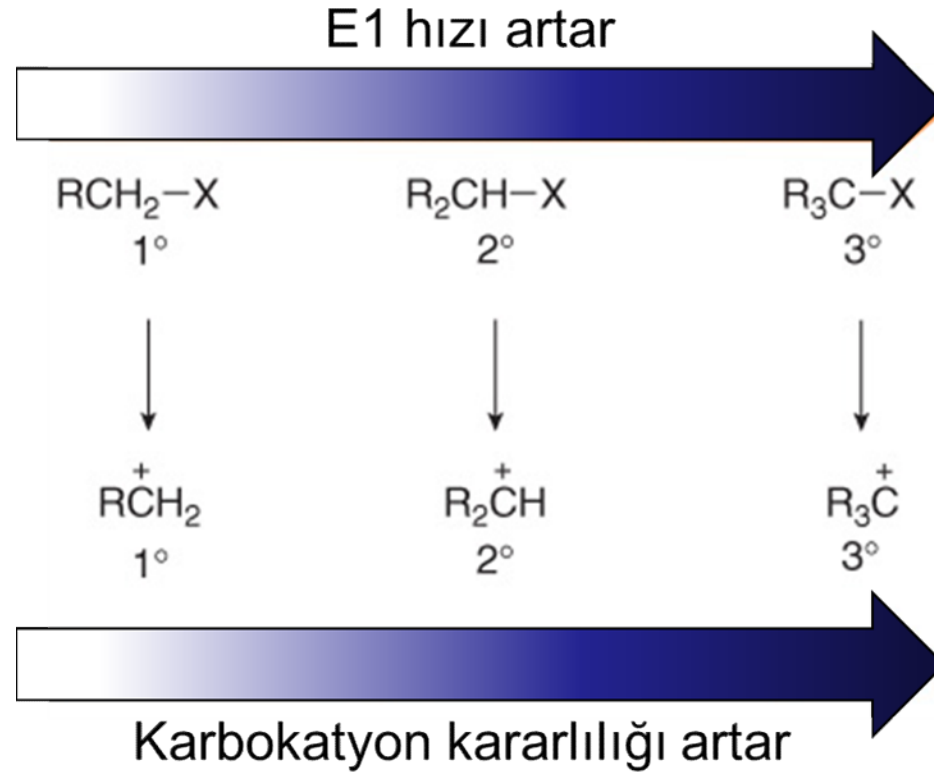
- The E1 tepkimeleri ki basamaklı gerçekleşir: 1) ilk basamakta çıkıcı grup ile C arasındaki bağ kırılır, karbokatyon oluşur, 2) ikinci aşamada ise π bağı oluşturulur. Unimoleküler tepkimedir yani tepkime her aşamasında tek molekül ile gerçekleşir.
- **Zaitsev kuralı** E1 mekanizmalı tepkimelerde de geçerlidir!
- Tepkime hızını kontrol eden alkil halojenür konsantrasyonudur.

$$\text{Hız} = k[\text{R}_3\text{C-X}]$$

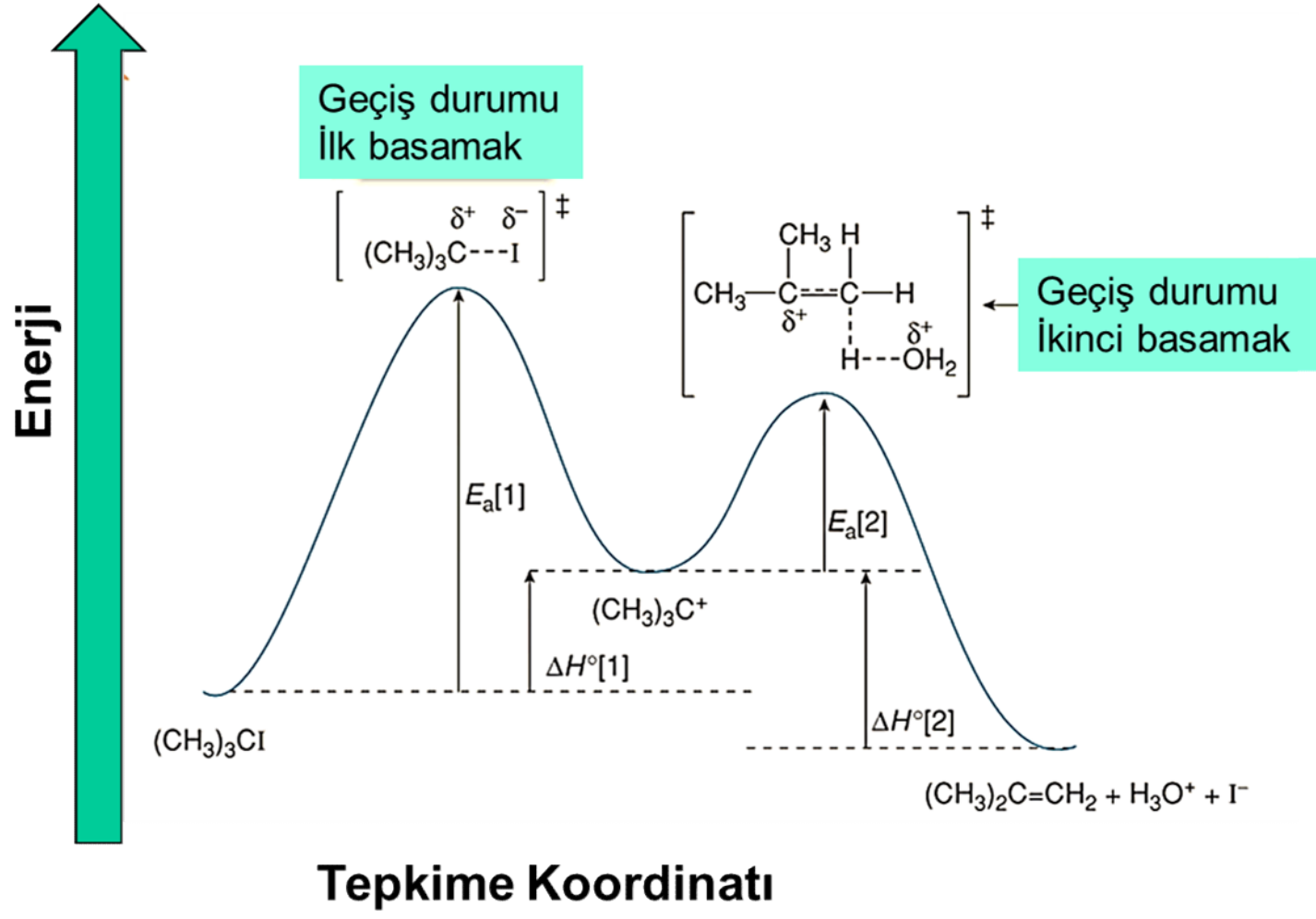

- E1 tepkime hızının artışı (tepkimenin baskınlığı) karbokatyon kararlılığının artmasına ve çıkıcı grubun iyi bir çıkıcı olmasına bağlıdır:

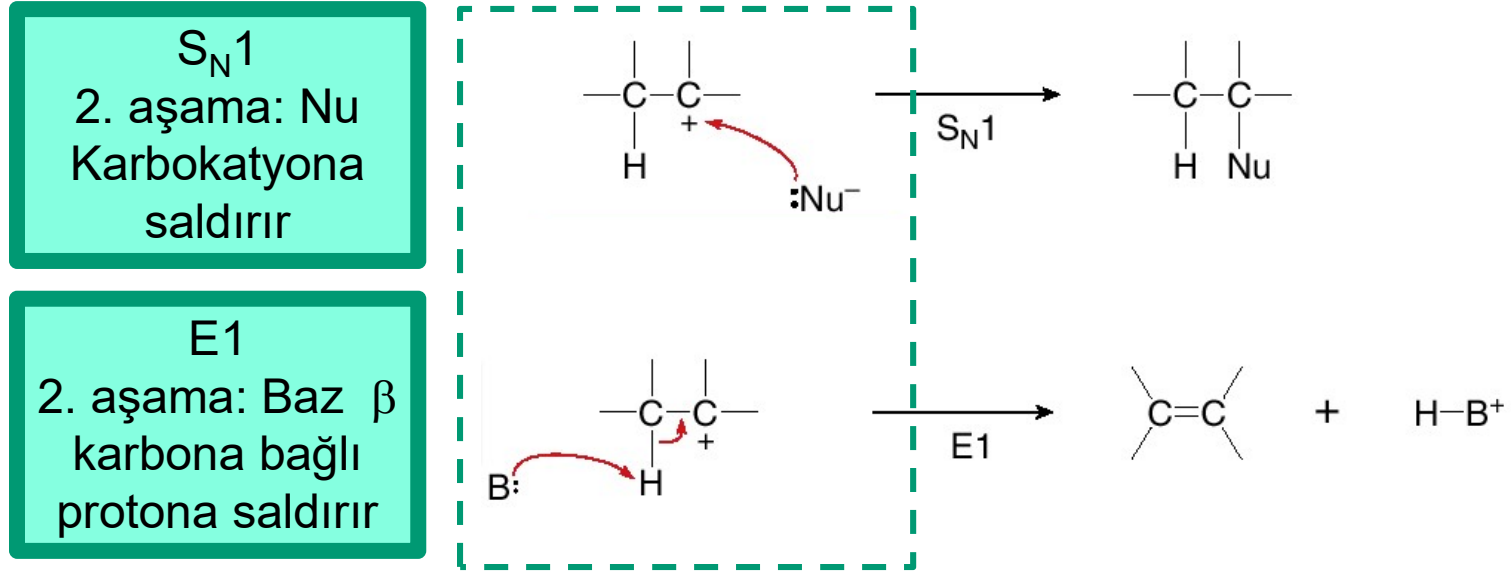

- Genellikle bazın ne kadar kuvvetli olduğuna bağlı olarak eliminasyon tepkime mekanizmasının türü belirlenir.
- ^-OH ve ^-OR gibi güçlü bazlarda tercih E2 tepkimeleridir,
- H_2O ve ROH gibi zayıf bazlarda ise E1 tepkimeleridir.

S_N1 ve E1 Tepkime Mekanizmaları

- S_N1 ve E1 tepkimeleri ilk basamağında karbokatyon oluşur.
- **İkinci basamakta** karbokatyon'un nasıl tepkime verdiği göre mekanizma ya S_N1 ya da E1 mekanizması adını alır.

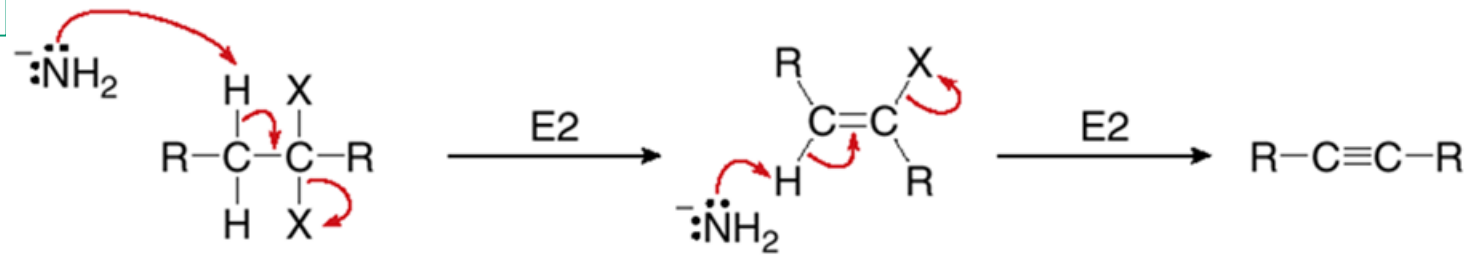
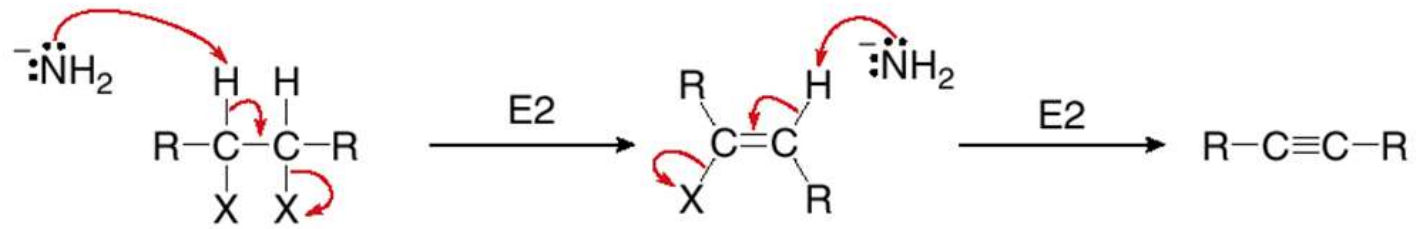
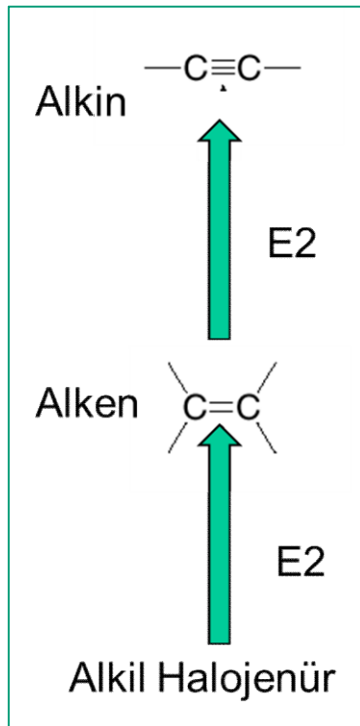

- E1 tepkimelerinin çoğunlukla S_N1 ile yarışması sebebiyle, Alkil halojenürlerin E1 tepkimeleri E2 ye kıyasla daha az gerçekleşir.

E1 ve E2 mekanizmalarının kıyaslanması

- Kuvvetli baz (HO⁻, RO⁻) varlığında E2 mekanizması baskındır
- Zayıf bazlar (H₂O, ROH) varlığında E1 baskındır.
- E1 mekanizması 1° karbokatyonlarla gerçekleşmez, 3° > 2° ile gerçekleşir. Ancak Baz zayıf olmalıdır.
- SN1 ve E1 ürünleri aynı anda farklı oranlarda oluşacağından çok kullanışlı bir tepkime değildir (Deneysel anlamda).
- Güçlü baz varlığında 3° > 2° > 1° alkil halojenürlerle E2 tepkimesi baskındır.

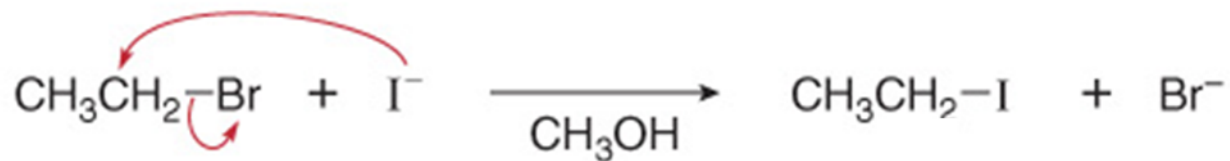
E2 Mekanizmasıyla Alkin Sentezi

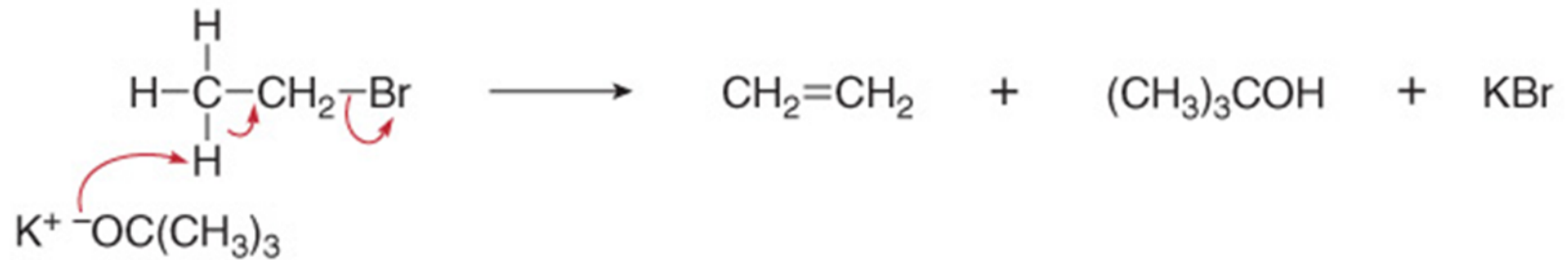
Tepkenleri inceleyerek Tepkime mekanizmasını tahmin etmek:

Tepkime S_N1, S_N2, E1 veya E2 mekanizmasıyla gerçekleşiyor olabilir.

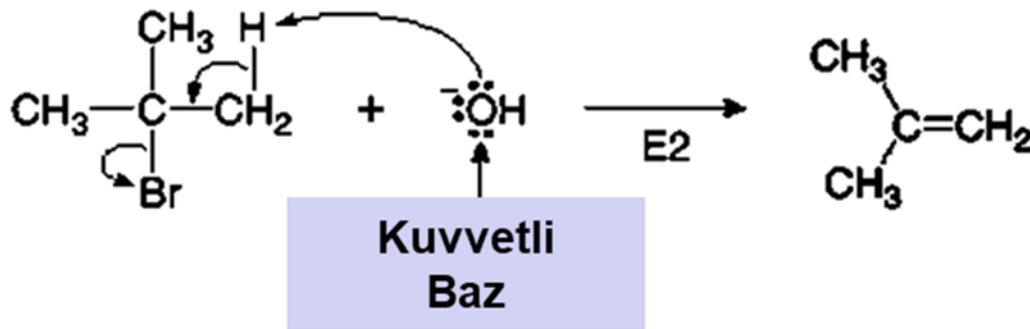
- Zayıf Baz= Güçlü Nükleofil
- Güçlü Nükleofil Eliminasyon yerine Yer değiştirme tepkimesini tercih eder.
- Sadece bazı Anyonlar Yerdeğiştirme tepkimesi verirler: I⁻, Br⁻, HS⁻, ⁻CN, and CH₃COO⁻
  - Bu anyonlar güçlü nükleofillerdir ancak zayıf baz olduklarından Eliminasyon yerine **yer değiştirme** tepkimesine neden olurlar:

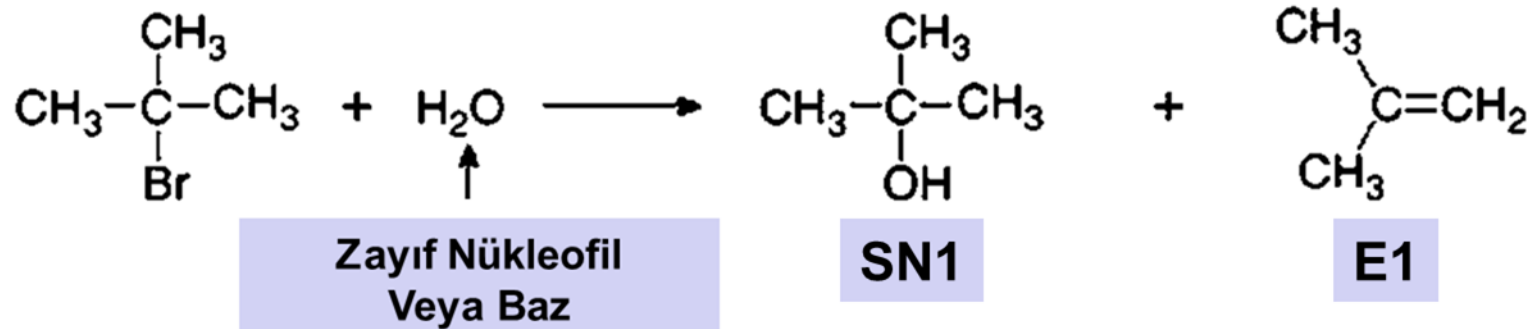
- Büyük bazlar nükleofilik değillerse Eliminasyona neden olurlar.
- Büyük olmaları sebebiyle C' a değil çevresindeki H'a saldırırlar, bu da eliminasyona neden olur.

**R³C-X (3°) bileşiği E1, E2, SN1 tepkimelerine girebilir,
SN2 tepkimesine giremez**

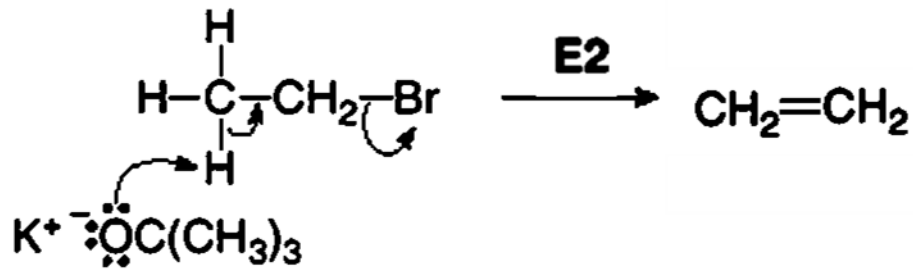
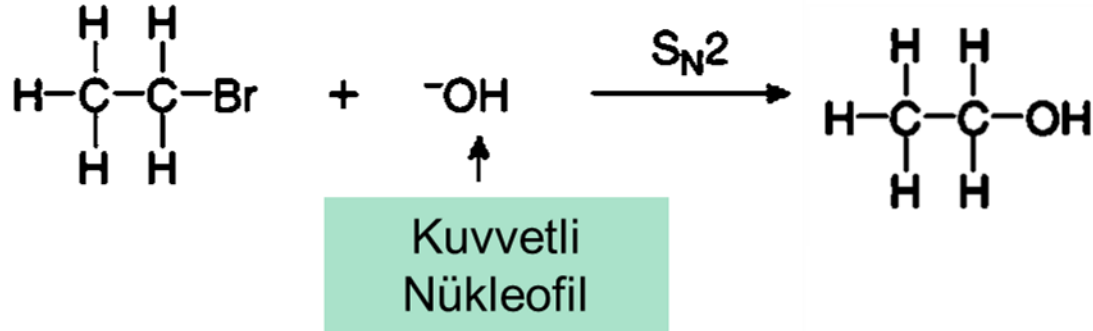

Sadece E2

R-CH₂-X (1°) bileşiği E2 ve S_N2 tepkimelerine girebilir

Kuvvetli ve Büyük Baz

nükleofil ve baz özelliğine göre R₂-CH₂-X (2°) bileşiğinden E2, SN2 veya hem E1 hem SN1 ürünü oluşabilir

